

Urednik: Branislav Božić
Novinarke: Jelka Jovanović, Marjana Stevanović, Slađana Novosel
Obrada fotografija: Stanislav Milojković
Korektura: Marjana Stevanović
Prelom: Zoran Spahić
Štampa: Štamparija Borba
Izdavač: Dan Graf

Foto: Folnet / Nenad Borđević

Gordana Čomić, ministarka za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog

Pravo manjine je obaveza većine

Lično se zalažem za obavezno ravnopravno učenje i manjinskih i većinskih jezika u mešovitim sredinama, bez obzira da li pripadate manjini ili većini. To je jedini način da se bolje upoznate sa sugrađanima **Strana IV →**

Ivanka Jovanović, izvršna direktorka Nacionalne organizacije osoba sa invaliditetom Srbije

Ne zna se ni koliko ima dece sa smetnjama u razvoju

Strane II-III →

Defektološkinja **Tamara Vasiljević** o obrazovanju dece sa smetnjama u razvoju i invaliditetom

Čista jedinica za inkluziju

BEOGRAD // Kratko i jasno – čista jedinica, kaže defektološkinja Tamara Vasiljević iz škole za decu sa smetnjama u razvoju „Novi Beograd“ ocenjujući ne/uspešnost uključivanja ove dece u obrazovni sistem Srbije. Država ne vodi računa o toj deci, njihovim roditeljima i stručnjacima, specijalne škole se uopšte ne razlikuju od redovnih, iako moraju biti zaista posebne, a jedino što imamo drugačije je individualni obrazovni program koji pravi tim stručnjaka za svako dete pojedinačno, objašnjava sagovornica Danasa.

Obavezno je i ocenjivanje dece, iako u školi „Novi Beograd“, kao i ostalim specijalnim školama, ima „neverbalne dece, dece sa teškim sindromima koja su na intelektualnom i emocionalnom nivou u ravni beba“: – Vi ne možete takvu decu oceniti, pri tome imamo iste predmete kao redovne škole, poput hemije i fizike. Ili strane jezike i za decu koja ne mogu da savladaju i razumeju srpski!

Suštinski posao posebnih škola je da decu osposobe za što je moguće samostalniji život i da ih, u skladu sa njihovim mogućnostima, pripreme za dalje obrazovanje, kaže Tamara Vasiljević, koja je upoznata i sa naprednim sistemima poput holandskog. Svako dete sa smetnjama u razvoju i/li invaliditetom posebna je priča, neki dečaci i devojčice mogu bez problema stići do akademskog života, ali svi moraju da se obučavaju za brigu o sebi, socijalizuju i savladaju osnovne životne veštine.

– Imamo elektronski dnevnik identičan onom u redovnim školama, za našu decu ima veoma malo literature, pa se dovijamo kako znamo, ponovo čitajući knjige koje smo obrađivali na fakultetu i radove stručnjaka – objašnjava Vasiljević i dodaje da bi komplet literature i nastavnih učila trebalo raditi za svako dete posebno, što je izuzetno skupo: – Uz pomoć roditelja i škole povremeno to učinimo. **Strana II →**

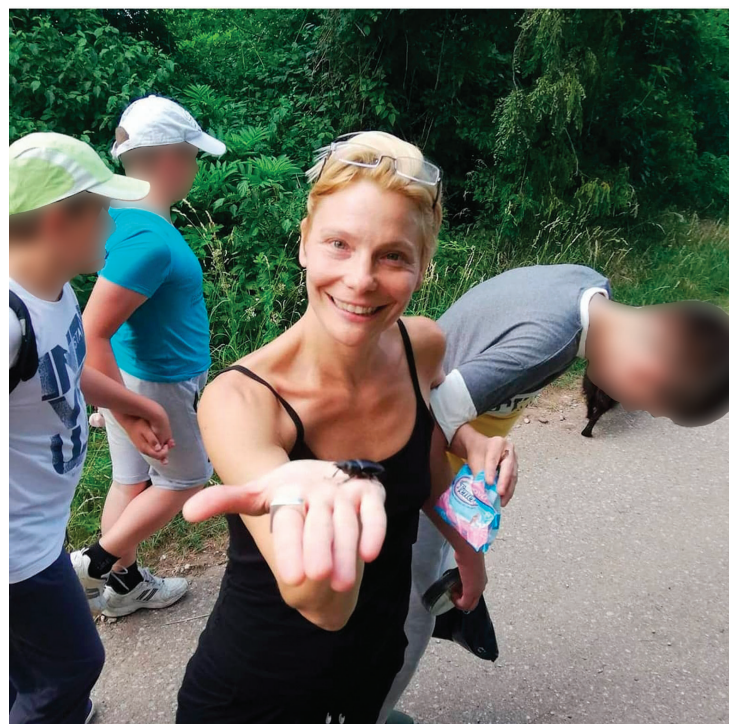

Foto: Privatna arhiva

Loše ogledalo države: Tamara Vasiljević sa decom

Obrazovanje Bošnjaka na maternjem jeziku

Od izbornog predmeta do kompletne nastave

Podela udžbenika na bosanskom

Foto: BNV

NOVI PAZAR // Sedma generacija bošnjačke dece započela je obrazovanje na maternjem bosanskom jeziku, koja se izvodi u vaspitno-obrazovnim ustanovama u Sandžaku. Inicijativu je pokrenulo Bošnjačko nacionalno veće (BNV), na osnovu zakonskih odredaba koje su nacionalnim zajednicama dale tu mogućnost.

Priča je krenula pre 16 godina i

za to vreme obrazovanje na bosanskom jeziku prešlo je put od izbornog predmeta do kompletne nastave. Školske 2004/05. godine u osnovne škole uveden je predmet Bosanski jezik sa elementima nacionalne kulture kao izborni. Pet godina kasnije, za učenike od I-VII razreda osnovne škole izborni predmeti su bili bosanski jezik i književnost, istorija i muzička i li-

kovna kultura. Tada su učenici od I-V razreda imali udžbenike, a „šestaci“ i „sedmci“ su dobijali skripte štampane u Centru za bošnjačke studije u Tutinu. Kompletno obrazovanje na bosanskom jeziku, u redovnu nastavu, ušlo je školske 2013/14. godine i bili su obuhvaćeni učenici od I-V razreda osnovne i prve godine srednje škole. **Strana IV →**

Primeri iz prakse poverenice za zaštitu ravnopravnosti

Brankica Janković: Škola kao ključ borbe protiv diskriminacije

Treba učiniti sve što institucije sistema mogu da deci pokažu da se vredi boriti za pravednije društvo i da je moguće izboriti se za ravnopravan tretman

Strana III →

Foto: Folnet-Milser

Ima napretka, ali i dalje je mnogo prepreka u obrazovanju osoba sa invaliditetom: Ivanka Jovanović

Foto: Pricatina arhiva

u odnosu na decu bez invaliditeta. Poslednjih godina, naročito od uvođenja inkluzivnog obrazovanja 2009. godine, dosta toga se pro, a poseban napredak je ostvaren u visokoškolskom obrazovanju, što je ohrabrujuće. Međutim, i dalje postoje brojne. Obrazovanje je proces kojim se obezbeđuje pun intelektualni, emocionalni, socijalni, moralni i fizički razvoj svakog deteta, a u isto vreme ono predstavlja preduslov za zapošljavanje, samostalni život i uključenost u zajednicu. Statistika pokazuje vrlo nepovoljnu sliku: 12,2 odsto osoba sa invaliditetom nije pohađalo osnovno obrazovanje, 52,7 odsto starijih od 15 godina ima osnovno obrazovanje ili nepotpunu osnovnu školu, dok svega 6,5 odsto više ili visoko obrazovanje. Žene sa invaliditetom imaju niži nivo obrazovanja u poređenju sa muškarcima sa invaliditetom.

Predrasude i stereotipi koji se svode na „neupotrebljivi su“, s jedne strane, a s druge prepreke koje uključuju fizičke barijere i neprilagođenost javnih ustanova, uključujući škole, potrebama OSI, vidljivi su golim okom. Na koji način ih prevazići?

– Da bi se otklonile brojne prepreke u obrazovanju, a tu spadaju i predrasude i stereotipi, neophodno je kontinuirano podizati svest o značaju obrazovanja za osobe sa invaliditetom. Pored toga, ono što je neophodno jeste iz godine u godinu povećavati broj pedagoških asistenata, kao i ličnih pratilaca deteta, koji nemaju pedagošku funkciju već su podrška i pomoć konkretnom detetu, a ova usluga se pruža iz sistema socijalne zaštite, ali i omogućiti jednake šanse za obrazovanje i isti pristup inkluziji u svim sredinama.

Takođe, deca koja su u ustanovama socijalne zaštite u velikoj meri su isključena iz obrazovanja, a ona deca koja su u uključena u obrazovanje, skoro isključivo pohađaju specijalne škole za obrazovanje učenika sa smetnjama u razvoju i invaliditetom, a to bi moralo da se promeni.

Pored redovnih škola, u Srbiji i dalje postoje tzv. specijalne škole. Cilj je što veći broj dece uključiti u redovni obrazovni sistem, odnosno povećati dostupnost inkluzivnog obrazovanja deci sa smetnjama u razvoju i invaliditetom koja žive kako u institucijama, tako i u otvorenoj zajednici.

Osim toga, potrebno je raditi na većoj povezanosti tržišta rada i obrazovanja dece sa smetnjama u razvoju i invaliditetom i omogućiti im razvoj veština i znanja koja su relevantna za kasnije učešće u tržištu rada. Praksa je pokazala i da su nastavnici nedovoljno pripremljeni za inkluziju, a da bi se to promenilo potrebno je obezbediti obuku o inkluzivnom obrazovanju i unaprediti veštine komunikacija.

Ustanove bez pristupa

Pristupačnost objekata ustanova obrazovanja i vaspitanja je na rudimentarnom nivou. U većini JLS nisu pristupačne sve ustanove, niti svi objekti ustanova. Tamo gde je pristupačnost obezbeđena to je učinjeno na najosnovnije načine i kroz izmene i adaptacije spoljnog dela objekta, dok je unutrašnjost objekata i dalje po pravilu nepristupačna deci sa invaliditetom. Često se nepristupačnost unutrašnjosti objekta „rešava“ organizovanjem nastave u određenom delu škole (prizemlje), te se na taj način deca, učenici i odrasli prilagođavaju prostoru, a ne prostor njihovim potrebama. Skoro jedna trećina JLS nije obezbedila pristupačnost u osnovnim školama na svojoj teritoriji, a skoro polovina JLS nije obezbedila pristupačne predškolske ustanove i srednje škole.

skog vaspitanja i obrazovanja prevaljeni na porodice, dok JLS odlučuju da li će i koliko učestvovati u ekonomskoj ceni boravka dece. I dalje je prisutno upisivanje dece sa smetnjama u razvojne grupe, pa čak i odbijanje da se dete sa smetnjama u razvoju upiše u redovnu grupu.

Zaštitnik građana je utvrdio i da nedostaju podzakonski akati o obrazovanju za učenike na kućnom i bolničkom lečenju i preporučio je njihovo donošenje. Preporuka Zaštitnika je sprovedena usvajanjem Pravilnika o načinu organizovanja nastave za učenike na dužem kućnom i bolničkom lečenju iz 2018. godine.

Foto: Fotlet-Wikser

Brankica Janković: Škola kao ključ borbe protiv diskriminacije

Beograd // Najteža, ali i najbitnija borba protiv diskriminacije treba da se vodi upravo u školama, jer je to period odrastanja i suočavanja sa različitim nepravdama koje utiču na razvoj i sazrevanje deteta i tada treba učiniti sve što institucije sistema mogu da deci pokažu da se vredi boriti za pravednije društvo i da je moguće izboriti se za ravnopravan tretman, kaže za Danas poverenica za zaštitu ravnopravnosti Brankica Janković.

ustupavljanje i pružanje usluge ličnog pratioca deci kojoj je ova usluga nužna.

– Na diskriminaciju dece zbog zdravstvenog stanja ukazao nam je otac devojčice kojem je u usmenom razgovoru u vrtiću rečeno da njegova ćerka ne može da ide na zimovanje sa ostalom decom zbog toga što ima „dijagnozu“. U toku postupka je utvrđeno da je predškolska ustanova svojim pravilnikom propisala dodatne uslove za

Betonski stub i „Ciganin“

– Postupajući po pritužbi utvrdili smo da je u školi za osnovno i srednje obrazovanje nastavnica kaznila učenicu romske nacionalnosti tako što joj je naredila da za vreme velikog odmora, dok su sva druga deca u dvorištu, stoji na hodniku i „pridrži“ betonski stub koji se nalazi u holu škole. U toku postupka je utvrđeno da je ova mera koju je nastavnica preduzela, kako je navela, iz razloga bezbednosti, predstavlja povredu dostojanstva učenice, te da se njom stvara osećaj poniženosti, uznemirenosti i odbačenosti. Utvrdili smo diskriminaciju i preporučili da škola organizuje obuku za zaposlene na temu diskriminacije u obrazovanju i preduzme aktivnosti u cilju sprečavanja diskriminacije i vršnjačkog nasilja. Škola je donela plan aktivnosti koje će biti preduzete – navodi poverenica.

Drugi primer pokazuje značaj aktivnosti u sprečavanju diskriminacije. Majka dečaka romske nacionalnosti je navela da se više puta obraćala školi jer su njenog sina, od prvog dana kada je krenuo u školu, „srpska deca zvala Ciganinom“, kao i da su ga tukla i šutirala. U toku postupka je utvrđeno da je škola preduzela mere povodom svake majčine prijave, o čemu su dostavili dokaze. Poverenik je dao mišljenje da nije utvrđeno da je škola diskriminirala dečaka na osnovu pripadnosti romskoj nacionalnoj manjini, međutim, Poverenik je dao preporuku mera školi u vezi daljeg preduzimanja aktivnosti na sprečavanju diskriminacije i vršnjačkog nasilja. Škola je u program zaštite dece od diskriminacije i nasilja uvrstila i dodatne preventivne i interventne aktivnosti u cilju stvaranja bezbednog okruženja za sve učenike.

– Većina slučajeva iz naše prakse pokazuje da je moguće rešiti problem ako se prijavi. Sa druge strane, ne treba da postane pravilo da se mora žaliti da bi se u praksi primenjivali zakon, već da to bude nešto što se podrazumeva, a individualni slučajevi diskriminacije nailaze na punu osudu svih, kako bi se što više fokusirali da svi zajedno pomognemo onima koji su najranjiviji među nama – dodaje naša sagovornica.

Škola, odnosno čitav vaspitno-obrazovni sistem je ključna karika u borbi protiv svih vidova diskriminacije, a kako vremenom postaje i poligon diskriminacije, posebno prema osetljivim grupama dece, to je i mesto gde se u korenu mogu saseći sve predrasude i stereotipi koji prate decu sa invaliditetom i smetnjama u razvoju od samog rođenja.

Poverenica dobija značajan broj pritužbi koje se odnose na slučajeve kada detetu sa smetnjama u razvoju i invaliditetom nije bio obezbeđen lični pratilac iako je mišljenjem interesne komisije dete imalo potrebu za pratiocem: – Analiza je pokazala da u mnogim opštinama lični pratilac nije bio prepoznat kao usluga socijalne zaštite u lokalnim odlukama i da je postojala različita praksa na lokalno.

Svim jedinicama lokalne samouprave poverenica je uputila preporuku za ostvarivanje ravnopravnosti, kao i koje sve neophodne mere i aktivnosti treba preduzeti da se obezbedi

decu koja imaju neko hronično oboljenje, alergiju i sl. i od roditelja zahtevala dodatne lekarske izveštaje, koji bi potvrdili da dete može da ide na zimovanje, s obzirom na zdravstveno stanje – izdvaja Janković jedan od primera koji ilustruju stav dela građana.

Poverenica je u ovom slučaju konstatovala kako predškolska ustanova stavila u nepovoljniji položaj decu s obzirom na njihovo zdravstveno stanje i nametnula im dodatnu obavezu koja se drugoj deci

Primeri iz prakse poverenice za zaštitu ravnopravnosti pokazuju da diskriminacije ima, ali da se može sprečiti

u istoj situaciji ne nameće, zbog čega joj je preporučeno da ukloni ovu odredbu iz pravilnika: – Predškolska ustanova nas je obavestila da je Upravni odbor izmenio pravilnika, odnosno da je sporna odredba izbrisana.

U konkretnom slučaju je, očito, jedna uopštena odredba iskorišćena kao paravan za diskriminaciju, pošto „dijagnoza“ smetnji u razvoju ne može biti isto što i prehlada ili neko drugo uobičajeno sezonsko oboljenje koje se lako prenosi u kolektivu.

Napomena

Tekstovi su deo projekata „I MI HOĆEMO DA BUDEMO ĐACI“ i „Obrazovanje na maternjem jeziku – jednaka šansa za sve“, koji se sufinansira sredstvima iz budžeta Republike Srbije – Ministarstvo za kulturu i informisanje. Stavovi izneti u sadržajima ne odražavaju nužno stavove organa koji je odobrio sredstva.

Obrazovanje Bošnjaka na maternjem jeziku

Od izbornog predmeta do kompletne nastave

Nastavak sa I strane

Foto: Follet / Nenad Bordević

Gordana Čomić, ministarka za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog

Pravo manjine je obaveza većine

Nacionalni saveti nacionalnih manjina trebalo bi do kraja decembra Ministarstvu za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog dostave sve primedbe i probleme iz svoje nadležnosti, po kojima će se onda postupiti, kaže za Danas ministarka ovog novouspostavljenog resora Gordana Čomić u čiju nadležnost su prešle i nacionalne manjine, odnosno sveti koji ih predstavljaju. Pravo na obrazovanje na maternjem jeziku u skladu sa međunarodnim i domaćim standardima, jedno od četiri temeljna prava i nadležnosti.

■ Kao Vojvodanka i dugogodišnja političarka imate direktno i posredno iskustvo sa problemima i uspesima u obrazovanju dece i odraslih na manjinskim jezicima.

– Obrazovanje na jezicima nacionalnih manjina je ustavna i zakonska obaveza i samoobavezivanje države, a kao i mnoga druga zapisana prava ima poteškoća u sprovođenju. Ministarstvo prosvete je prethodnih godina puno učinilo na obrazovanju dece iz osam nacionalnih manjina na maternjem jeziku i verujem da će i online nastava, koja je sada aktuelna, postati rutina i za tu decu, kako i za decu koja uče na srpskom jeziku. Puno je problema kad je reč o školovanju dece na albanskom jeziku, ali to se mora rešavati kompromisno.

Lično se залаžem za obavezno ravnopravno učenje i manjinskih i većinskih jezika u mešovitim sredinama, bez obzira da li pripadate manjini ili većini. To je jedini način da se bolje upoznate sa sugrađanima. Naša obaveza kao ministarstva je da kroz društveni dijalog unapređujemo onu oblast, a budući državni sekretar/ka za primenu prava nacionalnih manjina na lokalnom nivou vodiće računa i o tome. Ne samo o striktnom poštovanju prava na obrazovanje na maternjem jeziku u skladu sa zakonom, već i da kasnije, po završetku školovanja, ti mladi ljudi mogu da se zaposle, shodno pravima koja su im garantovana i u procentu koji im pripada. To je ključno ako zaista hoćemo da živimo zajedno. Ja sam živela u delu Novog Sada gde su Mađari većinska zajednica i učila sam mađarski i verujem da je to odlično iskustvo i odličan način da se zaista razumete sa ljudima, da ih poštuju i uvažavate.

■ To se i radi, ali čini se ne baš na ravnim osnovama – od manjina se pri-

rodno očekuje da znaju i srpski, a od većine – kako odlučiti sami.

– To nije samo stvar odluke, lične ili političke, već kulture ljudskih i manjinskih prava. Naša obaveza kao većine je da manjinama obezbedimo i službeno upotrebu pisma i jezika i školovanje, kulturu i informisanje. Plan je da u saradnji sa nacionalnim savetima nacionalnih manjina sačinimo predlog za Radio televiziju Srbiju da se obezbedi i informativni i kulturni program koji bi upotrebom svih jezika ljude približimo jedne drugima i uputimo ih u položaj manjinskih zajednica, obaveštavamo kako o problemima koje imaju tokom obrazovanja i rada, tako i o prednostima koje imamo zato što živimo sa različitim kulturama i tradicijama. Nemojte da zaboravite ni bogatu muziku i literaturu koju baštini-mo zahvaljujući upravo multietičnosti.

■ Romska zajednica je u svakom pogledu u specifičnom položaju. Šta tu još treba menjati sem činjenice da što više dece treba ne samo da ide u školu, nego i da je završi?

– Tačno je da romska nacionalna manjina ima unekoliko teže zadatke pred sobom za puno uključivanje i jednak položaj u društvu nego druge manjine. Romi su, kad pitate većinu, najudaljeniji po etničkoj distanci, uz Hrvate i Albance, a sigurna sam da je u osnovi toga rasizam i antiromizam. Zadatak većine je – ako neće dobrovoljno od toga da odustane – da donese propise koji će njoj i svima zabraniti ponašanje na predrasudama o Romima i ideologijama na kojima se zasnivaju rasizam i antiromizam. Posao većine sa romskom zajednicom je da svede na što je moguće manju meru, a najbolje eliminiše napuštanje škole, osnovne ili srednje, samo zato što je to „tradicija“. I devojčice i dečaci romske manjine najbolju šansu za život dobijaju kroz školovanje.

Za sve to i većini i manjini treba pomoć, otuda i toliko programa međunarodne zajednice i nevladinog sektora; Romi zaslužuju podršku zbog načina na koji su živeli stotinama godina na marginama zbog slepila društva. Oni su jednaki sa nama, njihova kultura i identitet su dragoceni i moramo učiti sve da i stvarno budu jednaki. Nemojte zaboraviti da Romi i Romkinje zbog svega što im se dešavalo i dešava žive petnaest godina krađe od pripadnika većine i drugih nacionalnih manjina, a to se može promeniti samo ako budu imali jednake šanse kao drugi. ▲

Obuhvaćeno šest prevedenih udžbenika sa srpskog jezika i 39 autorskih. Za predmete Istorija, Muzička i Likovna kultura rade dodaci programima na srpskom jeziku. Za predmet Istorija programima na srpskom jeziku dodati su nastavni sadržaji koji su bitni za očuvanje bošnjačkog nacionalnog identiteta i istorije. Kada su u pitanju Muzička i Likovna kultura dodate su nastavne jedinice specifične za bošnjačku nacionalnu zajednicu i njene kulturne vrednosti. U nastavi su zastupljeni stvaraoči u mučkoj i likovnoj umetnosti iz bošnjačkog korpusa i celokupna kulturna baština i nasleđe Bošnjaka Sandžaka.

– Udžbenici koji se koriste u nastavi na bosanskom jeziku napisani su na bosanskom jeziku i latiničnim pismom. Reč je o autorskim udžbenicima Bosanski jezik i književnost i dodacima udžbenika za predmete od nacionalnog značaja Istorija, Muzička i Likovna kultura, a za ostale predmete urađeni su prevodi na bosanski jezik i latinično pismo – kaže potpredsednik BNV i napominje da su u skladu sa reformama obrazovanja reformisani i udžbenici na bosanskom jeziku za prvi, drugi, treći, peti, šesti i sedmi razred osnovne škole i da su urađeni autorski udžbenici za Bosanski jezik i književnost, Čitan-ka, Gramatika i radne sveske, prevedeni udžbenici iz opšteobrazovnih predmeta. Počela je reforma i udžbenika za četvrti i osmi razred

obuhvaćeno šest prevedenih udžbenika sa srpskog jezika i 39 autorskih. Za predmete Istorija, Muzička i Likovna kultura rade dodaci programima na srpskom jeziku.

Za predmet Istorija programima na srpskom jeziku dodati su nastavni sadržaji koji su bitni za očuvanje bošnjačkog nacionalnog identiteta i istorije. Kada su u pitanju Muzička i Likovna kultura dodate su nastavne jedinice specifične za bošnjačku nacionalnu zajednicu i njene kulturne vrednosti. U nastavi su zastupljeni stvaraoči u mučkoj i likovnoj umetnosti iz bošnjačkog korpusa i celokupna kulturna baština i nasleđe Bošnjaka Sandžaka.

– Udžbenici koji se koriste u nastavi na bosanskom jeziku napisani su na bosanskom jeziku i latiničnim pismom. Reč je o autorskim udžbenicima Bosanski jezik i književnost i dodacima udžbenika za predmete od nacionalnog značaja Istorija, Muzička i Likovna kultura, a za ostale predmete urađeni su prevodi na bosanski jezik i latinično pismo – kaže potpredsednik BNV i napominje da su u skladu sa reformama obrazovanja reformisani i udžbenici na bosanskom jeziku za prvi, drugi, treći, peti, šesti i sedmi razred osnovne škole i da su urađeni autorski udžbenici za Bosanski jezik i književnost, Čitan-ka, Gramatika i radne sveske, prevedeni udžbenici iz opšteobrazovnih predmeta. Počela je reforma i udžbenika za četvrti i osmi razred

prof. dr Sait Kačapor, potpredsednik BNV

Kako je počelo?

Prvi javni čas na bosanskom jeziku u Sandžaku, održan je 20. oktobra 2004. u OŠ „Dr Ibrahim Bakić“ u tutinskom selu Leskova. Bosanski jezik je uvršten među 10 manjinskih jezika u Srbiji 23. decembra 2005. godine na osnovu Zakona o ratifikaciji Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima. Celokupna nastava na bosanskom jeziku počela je školske 2013/14. u Novom Pazaru, Tutinu i Sjenici. U 35 osnovnih i srednjih škola bilo je 168 odeljenja sa 4.088 učenika.

osnovne škole, koji će se u nastavi koristiti od sledeće školske godine.

Profesor Kačapor naglašava da je obrazovanje na bosanskom jeziku „u potpunosti u skladu sa postojećim sistemom obrazovanja u Srbiji“ i da je „razlika u odnosu na obrazovanje većinskog naroda u tome što se izvodi na bosanskom jeziku kao maternjem Bošnjaka i sa akcentom na izučavanje bosanskog jezika i književnosti, nacionalne istorije, muzičke i likovne kulture i kulturne baštine Bošnjaka“.

Svake godine BNV organizuje besplatnu podelu udžbenika učenicima koji se obrazuju na maternjem bosanskom jeziku, a škole, u kojima se

organizuje ova nastava, dodeljivana su savremena nastavna sredstva. Poslednjih nekoliko godina, u programu besplatnog obezbeđivanja udžbenika na bosanskom jeziku uključila se i Turska razvojna agencija (TIKA), koja je samo za ovu školsku godinu, obezbedila 1.670 kompleta knjiga za učenike prvog razreda osnovne škole. Svake godine Vijeće organizuje edukaciju za nastavnike, posle kojih dobijaju sertifikate da su kvalifikovani da predaju na bosanskom jeziku. Za sedam godina realizovano je 335 edukativnih programa, kojima je obuhvaćeno više od 2.200 prosvetnih radnika iz ovog kraja. Od pre šest godina sertifikate o osposobljenosti za izvođenje nastave na bosanskom jeziku izdaje Državni univerzitet Novi Pazar (DUNP).

U školama se organizuju takmičenja za predmete na bosanskom jeziku, polaže se i mala matura na tom jeziku, sve srednje škole imaju po nekoliko odeljenja sa nastavom na bosanskom jeziku i na prijemnim ispitima traži se nešto manji broj poena od smerova na srpskom jeziku. BNV je, za najbolje učenike u osnovnim školama, ustanovilo i diplome „Muhamed Hvai Uskufi“ i „Avdo Međedović“.

Pre nekoliko godina pokrenuta je inicijativa da se na DUNP osnuje studijski program za Bosanski jezik i književnost. Od razgovora se dalje nije odmaklo. ▲

Pokušaj politizacije

Početak uvođenja obrazovanja nastave na bosanskom praćen je brojnim problemima. Od roditelja su dolazile informacije da se na njih vrši pritisak da decu upisuju u odeljenja na bosanskom jeziku, da u školama dobijaju odgovore da imaju odeljenja samo na bosanskom, da treba da učestvuju u pisanju nove obrazovne istorije... Direktori škola, gde nije bilo dovoljno đaka za tu nastavu, dobijali su prijave od tadašnjeg predsednika BNV u tehničkom mandatu Esada Džudža „zbog nepoštovanja zakona“. Na kraju su takve prijave odbačene kao neosnovane. Odeljenja su postajala etnički čista. Prvi su glas, protiv takvog načina organizovanja nastave, podigle nevladine organizacije. Tada su i udžbenici do učenika stizali sa velikim zakašnjenjem.

Kritike za lošu organizaciju i realizaciju nastave na bosanskom jeziku, javile su se i iznutra BNV. O tome su govorili i još na to ukazuju opozicioni većnici sa liste Matica bošnjačka, čiji je nosilac aktuelni potpredsednik Skupštine Srbije Mamer Zukorlić. U izveštajima BNV se tvrdi da broj učenika, koji se obrazuju na bosanskom jeziku, u porastu. Bivši predsednik BNV Esad Džudža, koji je i najzaslužniji za uvođenje obrazovanja na maternjem jeziku za bošnjačku decu, tvrdi suprotno. Prošle godine, tvrdio je da je broj smanjen za skoro trećinu. Tada su iz BNV tražili od direktora škola da se roditelji ponovo izjašnjavaju na kojem jeziku će im se dece obrazovati i da tom izjašnjavašnju prisustvuje i predstavnik nacionalnog saveta. Ministarstvo prosvete je to proglasilo nezakonitim, a BNV optužilo „srpske medije i režimske satelite u Sandžaku za negativnu kampanju“.

Ove godine, Džudža tvrdi da je upis „pao za više od četiri procenta“. Razlozi za to su „ne posvećivanje dovoljno pažnje obrazovanju na bosanskom jeziku i ne postojanje dobre komunikacije BNV sa roditeljima, školama i Ministarstvom prosvete“. Džudža optužuje aktuelni saziv BNV za blokiranje studijskog programa Bosanski jezik i književnost na DUNP: – U izradi elaborata, za akreditaciju tog programa, učestvovali su eksperti sa pet univerziteta iz BiH. Taj dokument je predat Ministarstvu prosvete i Komisiji za akreditaciju i dalje se od toga nije otišlo.